

BUITEN

20^E JAARGANG N^O. 35.

ZATERDAG 28 AUGUSTUS 1926.

Foto C. Steenbergh.

IN ARNHEM'S GROOTE OF ST. EUSEBIUSKERK.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

MEVROUW MARIANNE, DOOR M. C. VAN ZEGGELEN (6)	BLZ. 410
ARNHEM'S ST. EUSEBIUSKERK (GEÏLL.), DOOR A. L.	
	BLZ. 409, 412—416
EEN STUKJE DORPSGESCHIEDENIS IN VROETSCHAPS-	
RESOLUTIEN, DOOR M. KRAMER	BLZ. 413
ZOMERREGEN (GEDICHT), DOOR EDWARD B. KOSTER	BLZ. 416
EEN VERDWIJNENDE BOOMSOORT, DOOR J. D. H.	
VAN UDEN	BLZ. 416
ZOMERBLOEMEN (GEÏLL.), DOOR AFER	BLZ. 417—419
EENE KRANIGE ONDERNEMING IN HET JAAR 1750,	
DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 418
KONINGEN IN BALLINGSCHAP, DOOR CHARLES G. D.	
ROBERTS (31)	BLZ. 419
HET STRAND TE VENICE (CALIFORNIE), (ILLUSTR.)	BLZ. 420

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

MEVROUW MARIANNE

DOOR

6) M. C. VAN ZEGGELEN.

„NOG zes en een halve minuut”, zei David kalm, terwijl z'n groote, smalle hand Othello's kop streelde.

„Tot over zes en een halve minuut dan”, maar bij de deur keerde hij zich nog even om. „Denk je aan dien vent van de papierzaak?”

„Die heb ik al afgedaan — vanmorgen”.

„A ça — tot van middag!”

David stond op toen Bas vertrokken was en gevolgd door Othello liep hij zacht fluitend naar de voorkamer, waar de vleugel stond. De volle tonen klonken opeens door de suite en Nellie legde op een wenk van Marianne de vorken weer neer, die ze huishoudelijk al bij elkaar had willen schikken, om de tafel op te ruimen.

„Het rammelt zoo”, fluisterde Marianne, „laat hem even uitspelen”.

En David speelde uit, precies zes minuten. Hooger en in al vlugger tempo klonk zijn muziek. Als gouden klanken sprankelden de vlugge zestienden uit de rechterhand en de donkere tonen der linker vingen ze op, droegen ze, herhaalden het rythme telkens en telkens weer, tot plotseling alles als samengegrepen werd tot een breede melodie en de accoorden uitstierven als het ruischen van boomkruinen waardoor de wind vaart.

Marianne keerde zich van de tuindeur af, waarvoor ze gestaan had met dichte oogen en ze zag David aan, terwijl hij op den drempel stond in de porte brisée, klaar om heen te gaan.

„Wat speel je toch mooi, David”, zei Nellie, zorgvuldig nu de vorkjes bijeenvoegend. „Wat was dat nu?”

Marianne gevoelde lust haar het zwijgen op te leggen, maar David zelf zei zacht met een lach in zijn donkere oogen: „Dat was een prelude van Niewjakowsky, Nellie”.

En toen hij in de deur stond, zag Marianne hem nog even aan en bedankte hem met 'r oogen voor zijn heerlijke fantasie. Dat was als een weldoende zonneovertloed geweest, die den geheelen dag met Nellie samen geduldig zou doen dragen.

„k Heb nooit van dien vreemden componist gehoord”, zeide Nellie, nu zij weer alleen waren, „wel van Tschaikowsky

— bij Kes in 't Gebouw heb ik heel mooie muziek van hem gehoord, maar van deze nieuwe, hoe heet ie ook weer, Marian?”

„Och”, zei Marian, „David zei maar wat. Hij maakte een grapje. 't Was eigen fantasie”.

Nuzette Nellie den stapel bordjes, dien ze juist geschikt had, zacht neer en ze zag haar schoonzuster met 'r grijze oogen verwonderd aan. „Een grapje! Ik vind David heelemaal geen man voor grapjes, hij is altijd zoo ernstig”.

„O, maar hij kan toch wel vroolijk zijn en ondeugend ook!” beweerde Marianne en ze dacht plotseling terug aan haar kindertijd, die haar, nu ze ouder was geworden, zoo licht en vroolijk toescheen, aan de dagen waarop hij thuis kwam uit de studentenstad, vol grappen, vol nieuwe vondsten, om het leven aardig en bijzonder te maken, misschien alleen voor haar, voor het veel jongere zusje, dat zelf ook al 'r geheimen voor hem bewaarde?

„Maar 't is in alle geval heel knap, verbazend knap”, brak Nellie Marianne's gepeins af.

„Ja”, zei Marianne droomerig. „Zullen we straks nog wat wandelen, nadat ik even voor Bas de post heb weggestuurd?”

„Zooals je wilt, dan wasch ik met Geesje den boel af”.

„'t Is een verdomd goed kind,” zei Bas 's avonds tot zijn vrouw, „maar ik ben altijd blij, als „de” dag weer om is”. Hij doelde op zijn zuster Nellie en den bewusten dag, een dag in de week, waarop ze vast bij hen kwam.

„Nou ja”, zei Marian, „we moeten toch wat voor haar over hebben, Bas. Ze is het eenig overgeblevene van je ouderlijk huis”.

„Ja, ja, je hebt gelijk, maar ze is zoo'n allemachtig vervelende ouwe jongejuffrouw geworden, die kan ik nu eenmaal niet uitstaan”.

„Ze is een product van twintig jaar geleden. Ze heeft niets geleerd, dat 'r leven kan vullen. Ze heeft op een man leeren wachten, en die is niet gekomen. Weet je wel dat ik eigenlijk zoo'n meelij met 'r heb?”

„Je bent lief”, zei Bas, en hij trok Marian op zijn knie. „Je hebt geduld met 'r, veel meer dan ik”. Zijn hand streelde de korte lokjes, die over haar oor goldden en hij kneep haar in den arm. „Zeg, vrouwtje, je vindt 't dus nog zoo kwaad niet een man te hebben?”

„O! daar zeg ik 't niet om, Bas, ik meen . . . ik meen”.

„Nou, wat meen je dan, Mevrouw Marianne Mees?”

„Ik meen, dat 't ongelukkig voor 'r is, dat ze nooit eens van iemand echt gehouden heeft en iemand van haar”.

„Is dát dan geen antwoord op mijn vraag, of je 't nog zoo kwaad niet vindt een man te hebben?”

„Nee, want liefde, echte liefde en een man hebben is nog niet altijd . . .” Ze zweeg plotseling. Een gloeiende kleur begon op 'r wangen te branden. Ze sloeg haar arm om z'n hals en borg haar gezicht tegen zijn wang. Bas zweeg een oogenblik. Marianne voelde dat de hand, die haar arm omknelde, iets minder drukte. God, ze had hem misschien pijn gedaan, zonder het te willen. Ze had iets gezegd dat haar ontsnapt was, zonder dat ze zich er rekenschap van gegeven had. Bas voelde Marianne's wimper tegen zijn wang. Hij begreep dat ze hem aanzag, en zijn gezicht over haar heen buigend, zei hij: „dus . . . dus dat heeft voor jou niets met elkaar te maken?”

„Dat heb ik niet gezegd”, zei ze zacht, en weer zwegen beiden een poos. Marianne sloot haar oogen. Ze voelde Bas adem halen. In de kamer glansde alleen het groote blauwe nachtlucht, als een bloem op de tafel. Het was Marianne alsof ze iets reddend moest, iets dat ze bijna weggeworpen had en onherroepelijk verloren zou gaan. Ze voelde de smart daarvan lichamelijk, in haar keel en in haar borst. Ze keerde zacht met haar hand zijn gezicht naar het hare en zoende hem op zijn snor.

„Nou ja”, zei hij opeens, zich zacht uit haar omhelzing losmakend en zelf opstaand, zoodat Marianne ook weder op den grond stond. „Laten we nou maar gaan slapen, kindje. Ik heb m'n rust wel nodig.”

Voor het eerst na de schoonmaak-drukke had Marianne weder haar morgenwandeling in het Bosch gedaan. Het was nu volop lente, eind April, en „ze was schoon vóór Mei!” Een ondeugend lachje trilde om haar mond, nu ze er aan dacht hoe Nellie tevreden, misschien met een tikje verwondering, dat het zoo gauw geschied was, knikken zou. „Ja,

Nellie, heelemaal schoon van boven tot onder!" en zij had Geesje braaf meegeholpen, gordijnen gewasschen en gestreken, kasten uitgehaald, papieren opgeruimd. Eigenlijk was zoo'n Hollandsche schoonmaak nog zoo kwaad niet. Men ruimde op, men zag, onder de papieren vooral, oude kennisen weer terug. Er werden herinneringen opgehaald van gebeurtenissen die men lang vergeten dacht. Ja, 't was zooals haar oude vriendin Mevrouw Elize van Calcar eens zeide: „Niets wordt vergeten, kind, alles blijft ergens in onzen geest hangen. Men behoeft slechts een onzichtbaar touwtje te trekken en het scherm van het verleden gaat op". Zoo was er een briefje in haar handen gekomen van Floris Beekman, een briefje van lang, lang geleden. Waarom had ze het bewaard? Zeker niet om den inhoud, want het was alleen een vermelding, dat hij de volgende week een tentoonstelling zou hebben in de kleine zaal van Pulchri — maar het tekeningetje boven het „Beste Marian", een zwoegend schildertje bezig zijn kunstproducten op te hangen, was waarschijnlijk de oorzaak van deze bijzondere waardeering — „Zou het?" vroeg ze zich zelf. Was er niets anders, dat haar gedrongen had, altijd zoo'n onnoozel briefje te bewaren? Nu zelfs had ze 't weer zorgvuldig opgeborgen. Daar was de invloed weer van dat gesprek met Anton de Rave! Hoe was 't mogelijk dat een enkel woord zoo diep kon ingrijpen? Wat beteekende het, wat kon het beteekenen, dat de meening van een ander in een gedachte veranderde, die haar onophoudelijk bezig hield. „Omdat je niet gelukkig bent!" schreeuwde het plotseling in 'r. Ze was op den hoek van de Mauritskade, zag haar huis in de verte. Het bloed stroomde naar haar wangen en alsof anderen haar gedachten konden verstaan hebben, keek ze opgeschrikt rond. In 't kleine kapperswinkeltje knikte haar het blonde hoofd van de eigenares, Madame Gilbert toe, en zij knikte terug, gedwongen lachend, ze voelde er de onnatuurlijkheid van. En ze liep haastig door naar huis. Ze voelde zich opeens moe, o, ze wilde thuis eens goed uitrusten. Misschien had die schoonmaakdrukke haar geweld aangedaan. Ze had de buitenlucht gemist en nu was 't ook voorjaar, dan is een mensch dikwijls afgemat. Zij bedacht nu, hoe prettig het was dat Geesje zoo voor alles zorgde. Voor de koffiemaaltijd had zij niets te doen. Voor Bas en David kwamen, kon zij dus nog even uitblazen. Maar thuis komend, hield Annette haar staande in de vestibule. Zij gaf haar een kaartje over.

„Er is een dame voor u, in 't spreekkamertje. Zij wilde op u wachten, moest u dringend spreken".

Marianne knoopte haar langen, groenen voorjaarsmantel los, eenigszins teleurgesteld door de plotselinge verhindering aan haar verlangen naar rust toe te kunnen geven, doch een blik op 't kaartje deed haar nadenken. „Wedelwende", waar had ze dien naam meer gelezen? „Mejuffrouw A. Gertrude Wedelwende". Ah, wacht eens, het proces Wedelwende-Schoorman, de geruchtmakende zaak van de vrouw, die haar man vermoord had, tenminste zijn dood verhaast had! Dit kon zij zelf niet zijn, er stond Mejuffrouw; haar dochter misschien? Wat kwam zij hier doen, bij haar, Marianne? Zij vergat haar mantel uit te doen en vroeg nog eens aan Annette:

„Is 't wel voor mij, niet voor meneer?"

„Nee, juist voor u, dat zeide ze".

Schoorvoetend ging Marianne naar de spreekkamer. Annette hipte de trap weer op, keek van bovenaf nog eens om, naar haar Mevrouw, wie dit bezoek in den morgen maar half aan scheen te staan en verdween daarna in de voorkamer, zacht het in de mode zijnde straatliedje neuriënd: „En dan heb ik nog zoo'n ouwe Tante, die loopt met krante, die loopt met krante".

Toen Marianne de deur geopend had, rees een jong meisje snel van haar stoel; een paar groote donkere oogen zagen haar aan. Het smalle gezichtje met den fijnen neus en dunne roode lippen, was omlijst door zwaar donker haar, dat in overvloed moeilijk tot een wrong gebonden, onder den grooten zwarten hoed uitkwam.

„Ik ben Gertrud (zij sprak dit Gertrud op de Deutsche manier uit) Wedelwende, Mevrouw, de dochter van", en zij sloeg haar oogen met de lange wimpers neer, „van Mevrouw Wedelwende-Schoorman".

„Dat heb ik begrepen", zeide Marianne zacht, want er was iets in de stem van de bezoeker, iets in het wezen van dit meisje, dat haar zacht deed spreken. Nu Gertrud de oogen weer opgeslagen had, zag Marianne daar de tragiek en een smeekbede in, en zij vroeg met een vriendelijken klank

in haar stem, ondanks haar tegenzin zich in mogelijke zaken van het kantoor te mengen: „Wat kan ik voor u doen?"

„O Mevrouw, veel, veel! Ik hoop dat u 't mij niet kwalijk neemt, dat ik bij u ben gekomen. Ik heb 't in mijn wanhoop gedaan en ik weet 't, u zult mij helpen".

Marianne zat naast het meisje op de canapé. Zij moest zich bedwingen om het nerveuze handje, dat met de grijs-glacée handschoen speelde, niet in de hare te nemen, haar te troosten en van alles te beloven te zullen doen, hoewel ze nog niet wist wat. Maar zij beheerschte deze vrouwelijke overgevoelheid en vroeg nog eens: „Wat kan ik dan voor u doen?"

„U weet, dat Mama in", zij aarzelde even en ging moedig voort, „in preventieve hechtenis is. Over drie weken komt haar zaak voor en nu heb ik op dringend verzoek gedaan gekregen, dat zij een verdediger neemt. Eerst wilde zij dit niet. Zij wilde zelf haar zaak voorleggen, maar zij is zoo af, zoo zenuwachtig, zoo doodmoe, ik ben bang, dat zij het niet zal kunnen, en er is maar een, een die haar zal kunnen verdedigen, Meester Hoogland . . ."

„Mijn broer?" vroeg Marianne.

„Uw broer. Ik heb hem hooren pleiten den vorigen winter, Mevrouw. Hij is de man, die mijn Moeder zal kunnen redden. Niemand spreekt zoo als hij en Mama vindt 't nu goed. Ik heb alle overredingskracht moeten gebruiken om haar een verdediger te bezorgen. Zij moet geholpen worden, Mevrouw. U begrijpt dat zij onschuldig is aan dat waar men haar van beschuldigt. Mijn arme Vader heeft haar er om gesmeekt, niet een keer, niet twee keer, maar ontelbare malen, maanden, maanden lang. Hij leed zoo verschrikkelijk en toen eindelijk, heeft Mama het gedaan, om hem rust te geven en nu wil men haar daarvoor straffen. Mevrouw wilt u mij helpen, wilt u uw broer smeeken, de verdediging op zich te nemen?"

„Maar waarom vraagt u het hem zelf niet?"

Een kleur vloog over het donkere gezichtje. „Dat heb ik gedaan, dat heb ik gedaan, ik ben gisteren bij hem geweest, en . . . hij heeft geweigerd".

Geweigerd? hoe was dat mogelijk. Hoe kon David zoiets weigeren, doch opeens drong de waarheid tot Marianne door, David veroordeelde misschien in zijn hart die arme vrouw. Helder stond dat, wat nu ongeveer zes jaar geleden in Parijs gebeurd was, voor haar geest. Had de vrouw, die David's liefde was, haar, Marianne, toen niet om 't zelfde gesmeekt, omdat zij ongeneeselijk ziek was? Neen, zij had er geen gehoor aan gegeven, maar zij wist, dat David, haar David niet meer geweest zou zijn, als zij het gedaan had. De tragische geschiedenis van Mevrouw Wedelwende had waarschijnlijk weer alles van vroeger voor hem levend gemaakt. Alleen Marianne wist welk gevaarlijk terrein er hier voor haar broer ontsloten zou kunnen worden, door zulk een zaak te moeten verdedigen.

„Er is waarschijnlijk een verklaarbare reden voor, ik begrijp 't wel . . ."

„Een verklaarbare reden? och Mevrouw die zult u misschien weg kunnen redeneeren, ik weet 't, ik heb 't gehoord dat u veel invloed op uw broer heeft, en daar is iets in me dat zegt, hij, hij alleen kan het! O Mevrouw, ik ben naar u toegekomen in de hoop dat u me helpen zult, Mama moet gered worden, ik zou er m'n leven voor willen geven . . ."

Marianne drukte het handje, dat op haar arm lag. Het nu weer bleeke gezichtje zag haar in extase aan.

„Ik wil uw zaak wel aan hem voorleggen", zeide ze, „maar geloof me heusch, als hij geweigerd heeft, dan moet daar een grondige reden voor zijn. Mijn broer is er de man niet naar, om voor zoiets niet op te willen komen".

„Maar voor u zal hij het misschien willen doen. Als u het hem heel dringend vraagt. Als u hem zegt dat ik er van overtuigd ben, dat niemand anders dan hij het kan, dat ik een onverwoestbaar vertrouwen in hem heb . . ."

Marianne streelde glimlachend het tengere handje. „Kom over een uurtje weer terug", vroeg ze, „wilt u? ik zal mijn best doen".

„O! u wilt, u wilt!" Gertrud's oogen glinsterden haar tegen. Zij stond op en terwijl Marianne nog zat, boog het meisje zich over haar heen en zeide: „U bent goed, u bent een engel, ik ben u zoo dankbaar!"

„Maak u niet te blij", waarschuwde Marianne, bij het uitlaten, maar Gertrud had tranen in 'r oogen en zij schudde het hoofd, dat kon zij immers toch niet laten!

(Wordt vervolgd).

Foto C. Steenberg.

HET PRAALGRAF VAN HERTOG KAREL VAN GELRE IN DE ST. EUSEBIUSKERK.

ARNHEM'S ST. EUSEBIUSKERK.

DANK zij haar bekoorlijke omgeving wordt Gelderland's hoofdstad gewoonlijk zeer vriendelijk beoordeeld, en het is waar: sinds Arnhem zich uitbreidde ver buiten de oude omwalling, zijn stad en omgeving moeilijk te scheiden en is het begrijpelijk en ook billijk, dat de aantrekkelijkheid van het één invloed heeft op de waardeering van het ander. Toch valt bezwaarlijk te loochenen, dat de oude kern van Arnhem niet door schoonheid en karakter uitmunt. Dat is niet verwonderlijk: men bedenke, dat we te doen hebben met een tot omstreeks 1850 betrekkelijk onbelangrijke provinciestad zonder grootsch verleden, die in de tweede helft der 19de eeuw — tijd van wansmaak — ver boven haar vroegere beteekenis uitgroeide, toen duizenden haar door haar schoone ligging als woonplaats gingen kiezen. Het is dan ook verklaarbaar, dat voornamelijk in achterbuurtjes hier en daar iets van de vroegere — kleinsteedsche — bekoring over bleef. Heel veel is het niet. Maar de oude hoofdkerk der stad bleef gelukkig óók behouden, en zij, op zich zelve reeds een mooi monument, doet met haar forschen toren, haar hoog oprijzende tamelijk-rijk gesierde muren, wát zij kan, om bovendien het stadsbeeld minder karakterloos te maken. ☞ De oude hoofdkerk . . . Zoo héél oud, vergeleken met andere bedehuizen van dien omvang, is zij niet, de St. Eusebiuskerk. Als elders, is ook zij, bij gedeelten gebouwd, voor een oudere kerk in de plaats gekomen. Hier te Arnhem was dit een 13de eeuwsch bedehuis, aan St. Maarten gewijd, den patroon van het bisdom Utrecht, waartoe de stad vóór de Hervorming behoorde, die echter, toen aan de kerk de relieken van den H. Eusebius werden geschonken, door dezen Heilige werd vervangen. Terzelfder tijd ook (omstreeks 1450) werd met de verbouwing van de oude kerk een aanvang gemaakt. In 1480 waren schip en toren voltooid, waaraan twee zijbeuken, in den aanvang der 16de eeuw beide met een kapel naast den

toren verlengd, werden toegevoegd. Daarna werd de bouw van dwarspand en koor ter hand genomen, terwijl, wat nog restte van de oude St. Maartenskerk, toen werd afgebroken. Omstreeks 1536 waren de voornaamste werkzaamheden afgelopen, zonder dat nochtans van voltooiing der kerk gesproken kon worden; nog diende men den toren boven het hoog oprijzende dak van den basilikalen middenbeuk op te trekken (waarmee men in 1550 gereed kwam) en nog miste het koor zijn overwelling. ☞ We zijn dan in een tijd, waarin de offervaardigheid der geloovigen vermindert en de middelen voor den kerkbouw nog slechts traag inkomen. Eerst in 1560 wordt met het overwelven van het koor begonnen; tien jaar later is dat werk voltooid. Juist op het nippertje dus! Want dan doet de Hervorming hare zegevierende intrede, met den kommervollen tijd van den strijd tegen Spanje, en is de lust tot het voltooiën van grootsche Kathedralen verdwenen. Reeds de laatste werkzaamheden aan de kerk blijken niet met liefde en zorg te zijn geschied: in 1633 stortte het gewelf van het koor in, dat daarna door een houten overwelling werd vervangen. ☞ De bliksem heeft menigmaal den toren getroffen; in 1633 verbrandde daarbij de spits, die in 't midden der 17de eeuw vervangen werd door een sobere en ietwat plompe achtkante lantaarn, ontworpen door Paul Pelen. Deze torenbekroning bleef, ondanks herhaalde pogingen van den bliksem om ze te vernietigen, tot op dezen dag behouden. Ze bevat een der grootste beiaarden van ons land; 25 van zijn 47 klokken werden kort na voltooiing van dit torengedeelte door François Hemony, toen nog te Zutphen, gegoten. ¹⁾ ☞ De toren vormt, in zijn tegenwoordige gedaante, min of meer een tegenstelling met de kerk, die tot een der rijkst-gesierde bedehuizen van ons land is te rekenen, een wel zeer fraai bouwwerk uit den laatsten tijd der Gothiek. Danig had de

¹⁾ Voor een afbeelding van den toren verwijzen wij naar No. 41 van den jaargang 1915.

tand des tijds aan zijne versieringen geknabbeld, maar na 1894 zijn deze flink onder handen genomen en weder in keurigen staat gebracht; de schilderachtigheid, het aantrekkelijke kind van Schoonheid en Verval, moest daaronder natuurlijk lijden. ☞ Wijzen wij nog op het fraaie portaal tegen het zuiderdwarspand, om vervolgens de kerk binnen te treden. Een zeer indrukwekkend interieur met zijn sierlijke pijlers en stergewelven, bovendien een en ander bevattende dat wél bezichtiging verdient! Wel allereerst trekt, nadat we het gebouw als architectonische schepping hebben bewonderd, het smaakvolle orgelfront van 1770 de aandacht. Maar ook de fraai-besneden preekstoel is een sieraad van het bedehuis. ☞ Een muur sluit een gedeelte van het koor van de „preekkerk” af, en dit is wel de meest hinderlijke schennis van het monumentale gebouw, waaraan de Hervormden zich hier, als elders, schuldig maakten. Hier, als overal, was hun dat koor, nochtans als geestelijk middelpunt bedoeld, een overbodige ruimte. In dat afgesloten koor wachten ons eenige verrassingen. Want daar bevinden zich een aantal fraaie grafmonumenten, waarvan vooral een tweetal genoemd moeten worden. ☞ Daar is dan allereerst de graftombe van Hertog Karel van Gelre, den krijgslustigen laatsten hertog van Gelre, hardnekkig tegenstander van de éénwording der Nederlandsche gewesten. Den 30en Juni 1538 stierf hij te Arnhem, zijn uitverkoren woonplaats, sinds hij in 1514 zegevierend de stad was binnetrokken. In de St. Eusebiuskerk, door hem kort te voren met de nog in den toren aanwezige groote klok bedacht, werd zijn stoffelijk overschot bijgezet. Boven zijn grafkelder verrees weldra de marmeren tombe, welke tot een der belangwekkendste scheppingen der vroeg-renaissance is te rekenen. Het monument is vervaardigd van zwart marmer; de zijkanten zijn versierd met zestien witmarmeren nissen, waarin de twaalf apostelen zijn gebeiteld. Maria, Jozef en St. Christoffel aanschouwt men aan het hoofdeinde, St. Elisabeth en St. Mauritius aan het voeteneinde. Op de tombe ligt de hertog in volle wapenrusting, het hoofd rustend op een geornamenteerd hoofdkussen; de handen zijn in biddende houding omhoog geheven. Om hem staan, als wachters, zes leeuwen, met de wapenschilden van Gelder en Gulik, Beieren en Henegouwen, Kleef en Mark, Berry, Arkel, Bourgondië en Bourbon; vermoedelijk hebben zij vroeger als dragers van de tombe dienst gedaan. ☞ Nog een andere herinnering aan dezen vorst ziet men hier: hoog boven den vloer, aan een der noordelijke pijlers van het koor, bevindt zich onder een overhuiving de geknielde gestalte van een geharnasd krijger; wij hebben hier te doen met de wapenrusting van hertog Karel, als bekleeding van een houten beeld. Helm, handschoenen van leer met metaal, bekleede knie- en dijstukken, degen, maliënkolder, dit alles is nog aanwezig. Aangenomen mag worden, dat Gelre's laatste vorst met deze wapenrusting ten strijde toog; de betrekkelijke eenvoud ervan wijst daarop. Reeds kort na Karel's dood was deze treffende herinnering aan den krijgshaftigen vorst aanwezig. ☞ De Arnhemmers van de eerste helft der 16de eeuw hebben hun vorst wél de eere gebracht die hem toekomt! Hunne nakomelingen echter leerden van de Hollanders, dat Karel een lastig heerschap was, en daar de Geldersche particularistische neigingen zich reeds lang tot Noord-Nederlandsche hebben verbreed, wordt zijn nagedachtenis niet in zeer hooge eere gehouden. ☞ Het andere merkwaardige grafmonument in de St. Eusebiuskerk werd voor een minder vermaard persoon opgericht, n.l. voor Joost Sasbout, den eersten kanselier, door Karel V over Gelderland aangesteld, die in 1546 stierf. Een nis vormt het hoofdmotief, een kleinere nis vormt de bekroning. Fijne ornamenten sieren de flankerende pilaren. Er onder is in een reliëf naast een schoone jonge vrouw, een half vergaan lijk gebeiteld — waarmee op de wijze van dien tijd wel zeer realistisch de vergankelijkheid van het menselijk wezen wordt aangeduid — met twee treurende kindertjes daarnaast. Dit zeer fraaie kunstwerk wordt toegeschreven aan Jacob Colijn de Nole, van Kamerijk, den meester, die de prachtige schouw in het Stadhuis te Kampen maakte. ☞ Veel minder belangrijk zijn de grafmonumenten voor kanselier Martinus Goris (1632) en George Ripperda (1696) en ook de andere bezienswaardigheden in deze kerk vallen bij de hierboven genoemde in het niet. Wij zullen over deze dan ook zwijgen, maar — is niet reeds genoeg gezegd om onze lezers te bewegen tot een bezoek aan Arnhem's St. Eusebiuskerk?

A. L.

Een stukje dorpsgeschiedenis in Vroetschapsresolutiën. Buiksloot 1690-1713.

I.

KEUR OVER 'T „KOECK HACKEN”.

DE kermissen verdwijnen allens en met haar ook de stallietjes, waar men kon koekhakken. 't Was (is nóg hier en daar) een leuke kermisport, zooals ook kaarsjes uitschieten, kop-van-Jut-slaan, sleutel pakken e. d. Koekhakken lijkt echter in voorgaande eeuwen weleens zóó heftig beoefend te zijn, dat het vitale en moreele perikels opleverde voor de koeklustige klanten, en de Overheid het noodig oordeelde er paal en perk aan te stellen. ☞ Ziehier wat ik vond over Buiksloot: „Alsoo Burgemeesteren en Vroetschappen van buiksloot kennisse hebben becomen wegens het ongeregelt koek hacken, koek snijden en werpen dat in dese plaetse in swange gaat, hebben gekeurt geordonneert ende beslooten gelijk sij doen midt-desen: dat niemant wie 'toock soude mogen wesen: eenige koek sal mogen hacken: snijden ofte werpen tsy in hujs ofte buijtenshujs in eeniger maniere — dat oock geen kramers ofte koekvercopers daer toe tafel Block ofte bijl vermogen te houden: op pene wie int een of 'tander bevonden wert sulx te doen: sal verbeuren een boete van twee Car. guldens ¹⁾ ende sullen de Ouders voor haer kinderen moeten vast staan ende de boeten betalen waaromme den officier

¹⁾ Carolusguldens = 20 stuivers.

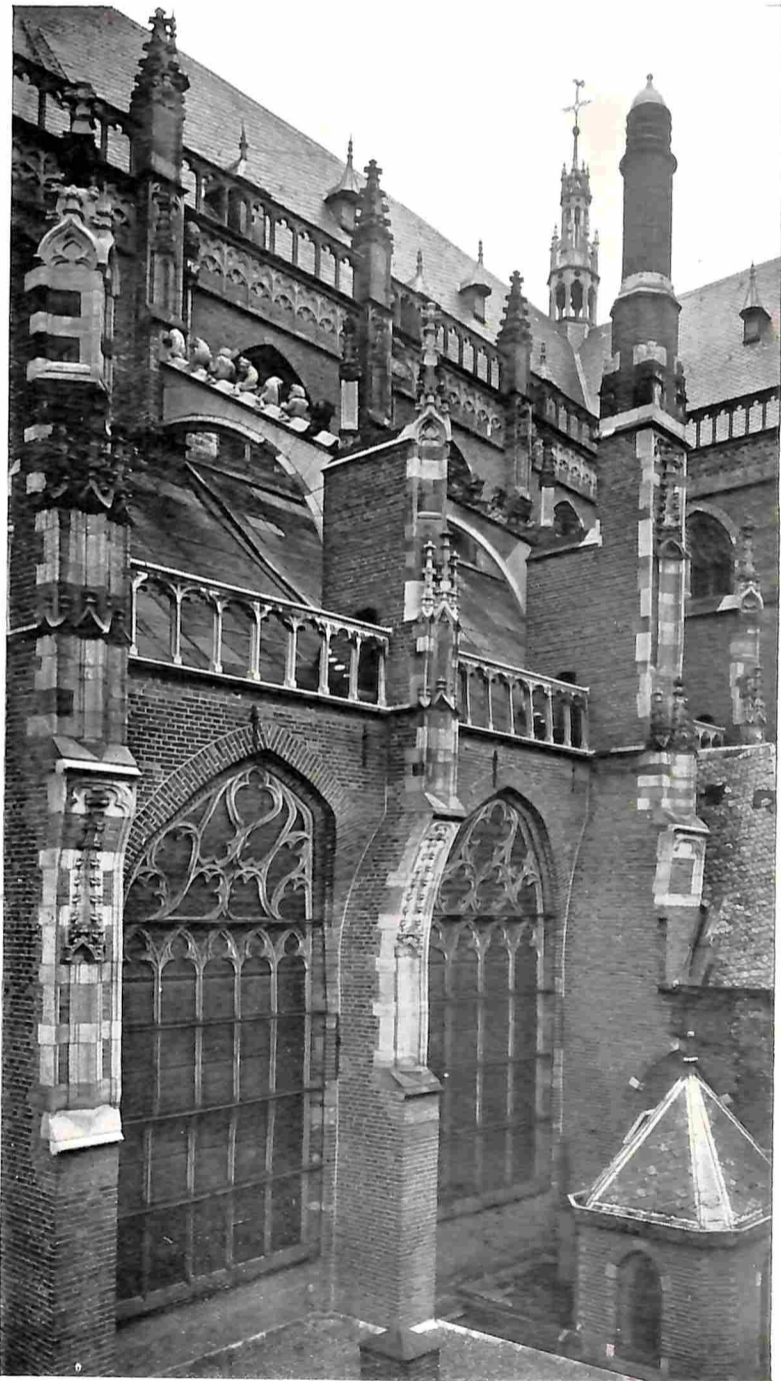

Foto C. Stenbergh.

DÉTAIL VAN EEN DER ZIJMUREN VAN DE ST. EUSEBIUSKERK.

Foto C. Steenberg.

GRAFMONUMENT VAN JOOST SASSBOUT IN DE GROOTE OF ST. EUSEBIUSKERK TE ARNHEM.

selve soude mogen sijn: als mede soodanige pasquille onder de bed eninge van gods woort en het collecteren van de aalmoessen: specialijk ook den anderen met eenige Injuriente en Lasterlijke woorden te verongelijken: op peene dat die bevonden sal werden dese onse ordonnantie te overtreden sal verbeuren een somma van vijftien en twintig gl.¹⁾ en daar en boven arbitralijk gestraft dog dit alles onverminderd de peene bij de E. d. Groot Mog. op 't maken van soodanige Pasquille bij plakkaat gestatueert.

Ter ordre als Booven
CORN. CROON,
Secr."

V.

BEDREIGING MET VERBANNING.

En uit hetzelfde jaar 1707 (1 Maart) vermeldt 't Resolutieboek het volgende dorpsschandaal: „Burgemeesteren ende Vroetschappen der dorpe B. S. collegialiter bij een vergadert hebben met eendragtigheid van stemme geresolveert ende beslooten gelijk sij resolveeren en besluuten midts desen dat alsoo eenen Roeloff Jager in de kerke is gekomen omme wanneer der maar eenige obstakelinge moge comen sig daar meede in faueur van de D^o van Lunen daar meede te willen wreken als ook mr hendrik de kleermaker van de welke 't selve meede wert gesegt midtsgaders helena de huysvrouw van Roelof Jager en maddaleentje de huysvrouw van mr hendrik kleermaker dewelke seer veel brutale schandaleuse woorden van de E magistraat is comen uyt te braken als ook nogh desselfs dogter maria. Soo wert midts dese haar wel expresselijk geordonneert de een soo wel als den ander sulcx nogh int minste weer werkstellig te maken ofte haer monden van Imants van de magistraat op die daar aan dependeeren oyt of sulcx bevonden wert sullen werden gelast uyt het dorp Buycksloot binnen 24 uren als en ongehoorsame te moeten vertrekken sonder gepermitteert te werden oyt weder daar in te comen.

Ter ordre als booven
C. CROON, Secr."

De oorzaak van een mogelijke „obstakelinge" in de kerk wordt, jammer genoeg, niet genoemd. Maar dat „in faueur van" en de „scandaleuse woorden" van maddaleentje wijzen er m.i. op, dat de predikant in onmin was met de dorpsverheid. Zie ook VII aanstonds.

VI. RESOLUTIE OVER „UYTGEDOOFDE KOOLEN".

Zooals reeds in III te lezen was, namen Burgemeesteren en Vroetschappen goede maatregelen ter voorkoming van

¹⁾ Curs. van mij. Maar dat was een geweldige boete!

brand. Dat zien we ook nog eens in de volgende verordening, op de overtreding waarvan een kolossale boete was gesteld, terwijl ieder als aanbrenghpremie de helft van 't strafgeld kon ontvangen: „Burgemeesteren en Vroetschappen der dorpe buyksloot keuren en verordeneeren dat voortaan geen bakkers en sullen vermoogen uytgedoofde koolen 't zij ook hoe Lang deselven waren uytgedoofd geweest te leggen in houten vaten etc. off in andere brandbare stoffen, maar alleen in coperen doofpotten daartoe bequaam op de verbeuren, soo anders wert bevonden, 't elken reys een zomma van 25 gl. en soo Imand sulcx aanbrengh sij naam sal werden versweegen en van de voorsz. boete de helfte genieten: en sal de officier dien eynde vrij staan om dagelijx de huysbesoeking te mogen doen ten oorkonde der waarhey.

Per order als booven
CORN. CROON, Secr."
13 November 1711.

VII.

'k Wil eindigen met een stukje notulen uit 1713, waaruit een zeer onaangename verhouding spreekt tusschen de vroetschapsleden en den predikant. Veronderstellen we daarbij, dat iedere partij op 't dorp zijn aanhang had — zooals meestal het geval is — dan zal het gemeenschapsleven er ernstig onder hebben geleden. Een der oorzaken was stellig, dat bij de „beroeping" van den schoolmeester Jacob Bruyning in 1711 aan den predikant geen stem was gegeven, terwijl het dezen toch lang niet onverschillig was, wien hij als koster en voorzanger in zijn kerk kreeg. Maar de vroetschap hield vast aan de aloude rechten der Waterlands dorpen, waarbij de „beroeping" van een schoolmeester — koster — voorzanger — doodgraver — klokkenist — „ouder gewoonte" aan de gemeentelijke overheid behoorde. Bij uitspraak van de Staten van Holland ende Westvrieslant werd de vroetschap in 't gelijk gesteld. Maar waarschijnlijk bleef de verhouding zeer gespannen, zooals m.i. te lezen is in het volgende: „Vroetschap gehouden den 9 Juny 1713. — Burgemeesteren en Vroetschap der dorpe Buycksloot wettelijk bij den anderen vergadert hebben geresolveert gelijk

Foto C. Steenberg.

BEELD MET WAPENRUSTING VAN HERTOG KAREL VAN GELRE IN DE ST. EUSEBIUSKERK TE ARNHEM.

sij resolveeren bij desen en dat met eenparige stemmen dat wegens de hardnekkige handelingen van Do. hendericus Lambert van Lunen 't welk hij Lang voor desen aan veel Leeden van de vroetschap en eenige buyten deselve heeft betoond en nog betoondt aan sijn woonhuys 't welk anders wel wat reparatie verijsschende was geen de minste spijker of Nagel sal werden geslagen off ten ware dat hij do. voornt. aan de beledigde broeders soo in als buyten de vroetschap sijnde satisfactie quam te geven aldus gearresteert.

datum als boven.

Present: (volgen 10 namen).

Ter ordre van deselven

C. CROON, Secr."

VIII.

☞ Ongeveer 25 jaren bestrijken deze resolutiën in de geschiedenis van Buiksloot. Ge hadt den socialen toestand ruim twee eeuwen geleden op zoo'n landelijk plaatsje rustiger verwacht; een ietwat idyllische samenleving misschien En 't is u geducht tegengevallen. Mij ook. ☞ De hooggeroemde „goede oude tijd" liet ook al veel te wenschen

M. KRAMER.

ZOMERREGEN.

Zomersche regen, daal
Neer met uw klaar gestraal
Uit wolkenluchten;
Laaf dorstende aarde,
Maak haar een gaarde
Rijk aan genuchten.

Ruisch op de weiden neer,
Daver in donderweer,
Drenk alle wegen;
Voeder van velden,
Hoe kan 'k vermelden
Al uwen zegen?

Nestel in boomentop,
Roep al het koren op,
Wekker van leven;
Kweeker van groeikracht,
Hoeder van bloeikracht,
Dank voor al 't geven!

EDWARD B. KOSTER.

Een verdwijnende boomsoort.

IN de laatste aflevering van *Die Heimat*, het orgaan van den Verein für Heimatkunde in Crefeld, wijdt Ulrich Crämer een artikel aan den taxus (*Taxus baccata* L.; Hd. die Eibe). ☞ Julius Cesar deelt in zijn „de bello gallico" mede, dat Catavolcus, koning in het land der Euberonen, zich het leven benam door het gift van den taxus, „die in Gallië en Germanië veelvuldig voorkomt". Plinius noemt eveneens de giftige eigenschappen van den taxus, in het bijzonder van zijn zaden. Met het taxusgift vergiftigden, volgens hem, de Germanen de pijlspitsen. Gregorius van Tours vertelt in zijn „Geschiedenis der Franken", dat de Franken in den slag bij Neuss de Romeinen met pijlen beschoten hadden, die waarschijnlijk met taxusgift vergiftigd waren. Dit vergift, door Marmé *taxin* genoemd, komt voor in de schors, de naalden en de zaden der roode bessen. Vermoedelijk is het een middel ter natuurlijke bescherming van den boom, dat andere naaldboomen vinden in hun hars, waarvan de dieren in het algemeen afkeerig zijn. Het hout van den taxus is nagenoeg geheel giftvrij. In de Pyreneeën vervaardigt men nog in onzen tijd daaruit drinkbekers, en uit de vondsten in de Zwitsersche paalwoningen blijkt, dat het hout sedert het steenen tijdperk werd aangewend tot het vervaardigen van bogen, messen, knotsen, lepels, schotels en emmers, wat in Duitsland tot in de Middeleeuwen geschiedde, behalve in de noordwestelijke kuststreek, waar de taxus niet voorkwam. ☞ Door den langzamen groei van den taxus is zijn harsvrij hout, hard, taai en elastisch, uitstekend geschikt voor

fijne bewerking. Het staat dan ook vast, dat Dürer en Holbein voor hun houtsneden dit hout hebben gebruikt. ☞ Van veel grooter beteekenis was het hout voor de vervaardiging van hand- en voetbogen en dergelijk wapentuig in Engeland. Tijdens de Middeleeuwen was het eibenhout een zeer belangrijk uitvoerartikel van Duitschland. Het handelshuis Fürer & Stockhamer te Neurenberg zond bijna een eeuw lang jaarlijks van 10.000 tot 40.000 taxusstammen naar Engeland. Dat men het daar in de vervaardiging van wapens ver gebracht had, blijkt uit het feit, dat de Deutsche Ridderorden Engelsche boogschutters in dienst hadden. ☞ De uitvinding van het buskruit was de voorname oorzaak, dat deze handel verliep. De vraag naar het eibenhout bleef uit en de langzame groei van den boom maakte zijn aanplanting voor andere doeleinden niet loonend. Het gevolg hiervan is geweest, dat de vroeger algemeen voorkomende boom zeker verdwenen zou zijn, indien voor ongeveer een halve eeuw de Staat niet

beschermend zijn hand had uitgestrekt over de zeldzame hier en daar verspreid staande boomen en de nog zeldzamer eibenbosschen. ☞ Het grootste eibenbosch van Middel-Europa wordt gevonden bij Danzig, in Cisbusch, waar op een oppervlakte van 18,5 H.A. 5500 boomen staan. Behalve dit zijn er in Duitschland nog twee bosschen, waar de taxus naast andere boomsoorten voorkomt; n.l. bij Paterzell in Beieren en op den Neuberg bij Dernheim in het Rhöngengebergte. Hier heeft het bosch nog zijn ouden naam „Ibengarten" bewaard. ☞ Dat de eibe vroeger algemeen in de Deutsche landen voorkwam en in het volksbestaan een groote plaats innam, — daarvan spreken de namen van landstrecken als: Eibsee (Beieren), Eybtal (Wurtemberg), Iberg (Harz); van steden en dorpen als: Eibach, Eibau, Eibelshausen, Eibelstadt, Eibenberg, Eibelfelde, Eibenstein (Neder-Oostenrijk), Eibersdorf (Stiermarken), Iba, Ibach (ook in Zwitserland), Ibenhorst (Pommeren), Iplingen (Lotharingen), Ipwege, enz. ☞ Het spreekt vanzelf, dat deze boom ook in het volksleven en volksgeloof een voorname plaats innam. — Wat de cypres is voor Zuid-Europa, is de taxus voor Middel- en Noord-Europa: de doodenboom. Sinds eeuwen, wellicht reeds in den heidenschen voortijd, plant men hem om kerkhoven. Bij processiën en begrafenissen strooit men zijn gewijde takken op de wegen, die gevolgd zullen worden, o.a. te Lobberich (aan de spoorlijn Venlo-Kempen). In 1909 werd het afsnijden van eibetakken op het Eichsfeld (zuidwest van den Harz), voor kerkelijke wijding, verboden. ☞ De taxus was ook een tooverboom

„Gip Ipen zum Zaubern", zegt de dichter Gryphius (1616—1664).

En Bürger (1747—1794) spreekt van

„Tollkraut, Eibenreis, so mitten
In Walpurgisnacht gesnitten".

☞ Schiller kent tooverkracht toe aan

„Eibenzweige. abgerissen

Bei des Mondes Finsternissen".

☞ Immermann (1796—1840) acht Schiller's voorwaarde niet noodig:

„Vor den Eiben

Die Zauber nicht bleiben".

☞ In het Rijnland planten de boeren om hun erven hagen van taxusstruiken. De Nederlandsche zegswijze:

„Boompje groot,

Plantertje dood",

die ook zij kennen, weerhoudt hen niet, een afscheiding van hun hof aan te brengen, die geslachten overleven zal. ☞ Zeer zeldzaam komt de taxus of Taxenbaum — de naam *eibe* is in 't Rijnland onbekend — in hoogstamvorm voor. Onder die weinige is echter de grootste van geheel Duitschland, de eibe van het kasteel Rath in Traar bij Crefeld. Deze vrouwelijke boom is ongeveer 9 Meter hoog en op een hoogte van 1.40

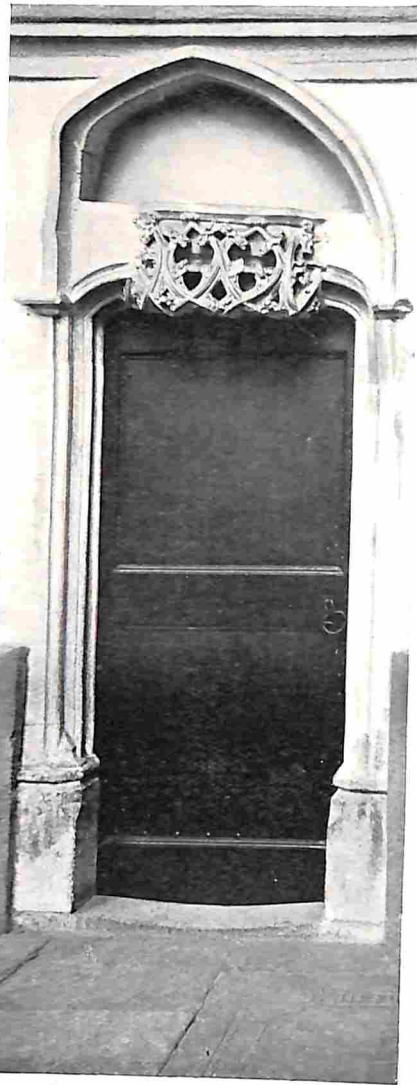

Foto C. Steenbergh.

DEURTJE IN DE GROOTE OF
ST. EUSEBIUSKERK TE
ARNHEM.

Meter boven den grond heeft de stam een omvang van 5 Meter. Zeven dikke, regelmatig geplaatste takken vormen, 1.70 Meter boven den grond, de kroon. In 1856 werd de boom door den bliksem getroffen, waardoor de kruin beschadigd werd. Gedurende de laatste tien jaren sterven de toen getroffen takken af; toch heeft de kroon beneden nog een doorsnede van 15 Meter en een omvang van 50 Meter. ☼ De ouderdom van dezen reus wordt zeer verschillend geschat. Czech meende, dat hij geplant was omstreeks het midden der zevende eeuw. Anderen nemen het midden der elfde eeuw aan, terwijl De Candolle het jaar 1586 noemde. — De Heeren van Rath, die in de dertiende eeuw worden genoemd, weten het evenmin als de geleerden. ☼ Op het kasteel en in de omgeving daarvan vertelt men, dat de Keurvorsten van Keulen, als de jacht hen in deze streek voerde, gewoon waren onder dezen boom, die toenmaals al oud en beroemd was, hun ontbijt te gebruiken.

J. D. H. VAN UDEN.

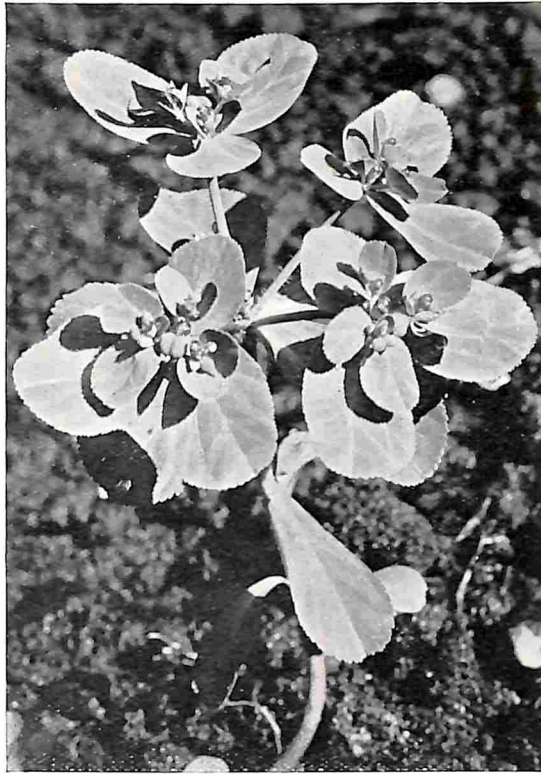

Foto Afer.

KROONTJESKRUID, *EUPHORBIA HELIOSCOPIA* L.

ZOMERBLOEMEN.

TOT de familie der Wolfsmelkgewassen of Euphorbiaceeën behooren een aantal planten, die een wit, ondoorzichtig melkachtig sap bezitten, dat bij verwonding in dikke, halfvloeibare druppels te voorschijn komt. Dit melksap bevat caoutchouc en verandert, na eenigen tijd aan de lucht blootgesteld te zijn geweest, in een kleverige massa, die de wonde afsluit. In de tropen groeien melksapboomen, waarvan als de belangrijkste *Hevea brasiliensis* genoemd kan worden, omdat deze plant de voornaamste leverancier is van een stof, die de tegenwoordige samenleving onmogelijk meer zou kunnen missen, de caoutchouc of rubber. De Euphorbiaceeën, die in ons land worden aangetroffen, zijn van meer bescheiden afmetingen. ☼ Overal waar het maar een plaatsje machtig kan worden, hoe beschaduwd ook, in verwaarloosde tuinen, op akkers, langs wegen, groeit het Kroontjeskruid, *Euphorbia helioscopia*, een in vele opzichten merkwaardige plant, die evenals *Hevea* melksap bevat, maar door haar geringe afmetingen natuurlijk niet voor oeconomische verwerking in aanmerking kan komen. Het Kroontjeskruid is namelijk niet hoger dan dertig centimeter en draagt op een sappigen stengel een zeer zonderlinge bloeiwijze. Aan het einde van den vaak roodbruinen stengel zien we iets, dat we een groenachtige bloem zouden kunnen noemen en daaromheen vier of vijf takken, die aan hun uiteinde weer „bloemen” dragen of de vertakking van den hoofdstengel herhalen. Bij elke splitsing bevinden zich een aantal groene schutbladen, die in een krans staan. Wanneer we nu de „bloem” van de *Euphorbia* eens nader bekijken, blijkt ze te bestaan uit een bekervormigen nap, waarin een bijzonder langgesteelde stamper zit en een aantal meeldraden, eveneens op steeltjes. Aan den voet van het meerendeel der meeldraden bevindt zich een klein schutbladje en dat is de reden, waarom elke meeldraad als een aparte bloem wordt beschouwd. Uit het bekertje komt eerst de stamper te voorschijn en als de bestuiving heeft plaats gevonden, groeit de steel van het vruchtbeginsel sterk in de lengte en komt het vruchtje buiten het bekertje te hangen. Dan is het de beurt van de meeldraden om zich sterk te gaan ontwikkelen: ze komen dan boven den bekerrand uitkijken en strijken hun stuifmeel af aan de harige lichamen van allerlei soorten vliegen, die de voornaamste bestuivers der *Euphorbia*-bloemen zijn. Als loon voor hun diensten wordt hun honing geboden, welke door klieren aan den bekerrand wordt afgescheiden. Het vruchtje bezit drie vakjes, die na het rijp worden met vrij groote kracht worden weggeslingerd, vaak eenige decimeters ver. ☼ In de nabijheid van Zutphen draagt het Kroontjeskruid den naam Heksenmelk of ook wel Zonnewende. De laatste benaming komt zeer veel overeen

baar zijn, liggen dan nog tegen elkaar. Wanneer dus in dat stadium insecten de bloemen bezoeken, raken zij wel de meeldraden, maar niet de stempelslippen aan. Dit gebeurt pas later, als de bloem haar stuifmeelvrucht heeft afgegeven en het de beurt van den stamper is, om zich voluit te ontwikkelen. ☼ We zien dus weer, dat maatregelen getroffen zijn, om zelfbestuiving in den beginne tegen te gaan. In den beginne, want tegen het einde van den bloeitijd krullen de stempelslippen sterk naar buiten om en hun kleverige binnenzijde loopt de kans, door een meeldraad te worden aangeraakt, zoodat nog rijpe zaden kunnen ontstaan, wanneer door allerlei omstandigheden de kruisbestuiving achterwege is gebleven. ☼ Zoodra het opgroeiend hakhout zoo hoog geworden is, dat de planten te sterk beschaduwd worden, is het met het wilgenroosje gedaan: waar nog enkele jaren geleden heele drommen *Epilobiums* te bloeien stonden, houden nog enkele exemplaren stand, om tenslotte onder te gaan, want de knoppen missen te veel de koestrende zonnewarmte, vallen af en de kans op vruchtzetting, en dus op behoud, is verkeken. ☼ Op open zandgronden en in Zuid-Limburg groeit langs de wegen de *Knautia*, *Knautia arvensis*. Haar bloemen staan in hoofdjes en als we eenige exemplaren onderzoeken, blijken de bloemen één- of tweeslachtig te zijn. In de laatste ontwikkelen zich de meeldraden het eerst, en wel één voor één, zoodat het geruimen tijd kan duren, voor het laatste stuif-

met de officieele Latijnsche: *helioscopia*, hetgeen „zonnekijkster” beduidt. De bloeiwijze van het Kroontjeskruid keert zich namelijk naar de zon. In Zuid-Limburg staat de plant blijkbaar in bijzonder slechten reuk: ze is daar bekend onder den naam Duivelskool. Op Texel en Walcheren spreekt men van Wrattokruid omdat de plant eigenschappen worden toegeschreven, die haar geschikt maken voor het verdrijven van wratten. ☼ 's Morgens vroeg opent op plekken waar het hooge hout gehakt is en de uitlopende twijgen een juiste verdeling geven van schaduw en licht, het Wilgenroosje, *Epilobium angustifolium*, zijn mooie purperen bloemen. De plant draagt haar naam zeer terecht, want de blaren, die gerangschikt zijn langs een roodachtig gekleurden stengel, zijn langwerpig van vorm en doen aan wilgenloof denken. — De meeldraden hebben aan hun voet een kleine verbreding, die de honing tegen den regen beschermt en zijn iets korter dan de stamper. Wanneer de bloemen pas open zijn gegaan, is de stamper knievormig gebogen en de vier stempelslippen, welke op de afb. goed zicht-

Foto Afer.

SMALBLADIG WILGENROOSJE, *EPILOBIUM ANGUSTIFOLIUM* L.

meel de bloem verlaat. Wanneer een meel-draad „leeg” is, valt de helmknop er af en eerst wanneer alle mannelijke organen gedecapiteerd zijn, begint de groei van den stamper. Het is dus ook hier weer het oude liedje: kruisbestuiving geniet de voorkeur. Soms zien we *Knautia*'s met geheel gevulde bloemen: de meeldraden zijn in bloem-bladen overgegaan. In de meeste gevallen is dit verschijnsel een gevolg van de werkzaamheid van een schimmel, *Peronospora violacea*, die in de weefsels van de knautia woekert. ☼ Op de meest verschillende plaatsen, op akkers, langs wegen, op oude muren en op rotsen groeit een plant, die hoogstwaarschijnlijk verwilderd is, de *Wouw*, *Reseda Luteola*. Vroeger werd het gewas gekweekt om er een gele kleurstof uit te bereiden, hetgeen tegenwoordig niet meer loonend is, omdat de wouw evenals de meekrap en de indigo den strijd tegen de zooveel goedkoopere aniline-kleurstoffen niet meer zou kunnen volhouden. De plant is een verwant van de bekende riekende *Reseda*, doch bezit evenmin als de andere wilde soorten van dit geslacht eenigen geur. Een typische eigenschap is, dat de bloemdeelen ook in den „knoptestand” geheel open zijn! In Brabant heet men de wouw *Roses d’Egypte*, een naam die verbasterd wordt tot rosip, rozegiep enz., terwijl men in Zuid-Limburg van Egyptische dauw spreekt. ☼ Vinden we de bovengenoemde zomerbloemen buiten in het vrije veld, de laatste twee afbeeldingen geven een paar gewassen

weer, die uitheemsch zijn en slechts gekweekt in onze tuinen voorkomen. Het zijn de *Funkia Sieboldiana* en de *Physalis Alkekengi var. Francheti*, de Lampionplant. ☼ De *Funkia*'s zijn in 1829 voor het eerst uit hun vaderland, Japan, naar Nederland gebracht door Jhr. von Siebold, die als liefhebber van exotische gewassen nog vele andere Japansche bloemen hierheen importeerde. Het grootste sieraad van de *Funkia*plant is haar bladerentooi. Vooral wanneer een plant eenige jaren zich heeft kunnen ontwikkelen, komt het dicht opeengedrongen loof goed tot zijn recht. De blaren zijn hartvormig of elliptisch, groen of wit gevlekt en door een groot aantal evenwijdige nerven prachtig geteekend. In Juli ontwikkelt zich de bloeiwijze, welke eenige mooie lelievormige bloemen draagt, die in de oksels van paarsgroene schutbladen geplaatst zijn. ☼ De Lampionplant trekt door haar bloemen slechts weinig de aandacht: deze zijn wit, plat van kroon en vijfhoekig van vorm. Als echter de bloeitijd voorbij is en de bestuiving vruchtzetting tengevolge

Foto Afer.

KNAUTIA ARVENSIS COULTER.

Foto Afer.

WOUW. RESEDA LUTEOLA L.

heeft, groeit de kleine kelk uit tot een sterk opgeblazen lampion, die fel oranje van kleur is en langen tijd in droge bouquetten bewaard kan worden. De Lampionplant behoort tot de familie der Nachtschaden of Solanaceëen, die met den aardappel, de tomaat, de Spaansche peper, de belladonna en de tabak voor den mensch wel een van de meest langrijke genoemd kan worden. AFER.

Eene kranige onderneming in het jaar 1750.

Den zesden April 1750 werd de Zaanstreek geteisterd door buitengewoon zwaar stormweer. Den geheelen morgen stond er reeds een stevige Noordwester bries, die na twaalfen meer en meer aanwakkerde en ten slotte overging in een vliedenden storm. Gitzwarte wolken joegen met razende snelheid door het lucht-ruim, de regen kletterde in stroomen neer, ontelbare schoorsteenen en dakpannen werden afgerukt en verbrijzeld, kortom, het was een middag, die de toenmalige bevolking nog lang in het geheugen gebleven is. ☼ Tegen vieren, toen de orkaan zijn hoogste punt scheen bereikt te hebben, werden de bewoners in den omtrek van het Oosterkattégat eensklaps opgeschrikt door een hevig rumoer van splijtend houtwerk en neerploffende balken. Het bleek, dat de houtzaagmolen „De Spinbol” het slachtoffer der elementen was geworden. Het ontzettende lawaai was veroorzaakt doordat de k p en de wiken er totaal afgeslagen waren; maar verder was de molenromp op verschillende plaatsen zóo vernield en beschadigd, dat men bij nader onderzoek herstelling als buitengesloten verklaarde. ☼ Eenigen tijd te voren was een andere houtzaagmolen „De Vaandrager”, die in het Westzaandamsche veld op de Zuiderwetering stond, voor afbraak verkocht. Eigenaardig

was, dat deze molen in uitstekenden staat verkeerde maar hoe langer hoe minder gebruikt was geworden door den verren afstand, waarop hij zich van de plaats bevond en eindelijk geheel was verlaten. De koopers waren de heeren Ploos en van Baerle. ☼ Deze kwamen nu na het gebeurde met „De Spinbol” op de gedachte om „De Vaandrager” te laten afbreken en die op het voetstuk van den vernielden molen weer te laten opbouwen. Het werk werd aanbesteed en gegund aan den laagsten inschrijver, een zekeren Arent Fijn, die verklaarde „De Vaandrager geheel bekwaam tot malen te leveren ter plaatse waar de Spinbol gestaan had” en, let wel, op zich nam den molen *in zijn geheel over te brengen* voor de som van / 975. ☼ Fijn toog dadelijk aan den arbeid en begon met den molen te ontdoen van de wiken, de as en het meeste binnenwerk. Den 12den Mei werd de romp door middel van aangebrachte hijschtoestellen, uit palen en touwen met katrollen bestaande, een weinig van den ringmuur opgeheven en daarna voorzichtig op den grond neergelaten. Langzamerhand werd de molen nu naar den waterkant toe gewerkt en na veel moeite en inspanning op een vlotschuit gezet. Zoo kwam hij dienzelfden dag tot de gevulde Braak. Den volgenden morgen werd het werk hervat en bracht men hem over die Braak, maar nu stond het ergste nog voor de deur, namelijk de hooge Westzaander zeedijk, waar hij overheen moest. ☼ Ook dit gelukte, maar menigee van de talrijke toeschouwers hield zijn hart vast bij het bijna onzichtbaar vorderen van dit hoogst gevaarlijke waagstuk. Eén misgreep of verkeerd uitgevoerd bevel had de geheele onderneming kunnen doen mislukken en de grootste ongelukken kunnen veroorzaken. Na den dijk moest het gevaarte dwars over de houtwerf van den heer van Broek heen en bereikte zoo het Westerkattégat. Hier werd de molen weer op een vlotschuit en eene schouw gezet en kwam 's avonds den 14den Mei op de bepaalde standplaats aan, wat voor menigee wel eene verademing zal geweest zijn! Den 16den in den voormiddag werd hij op den inmiddels herstelden ringmuur van „de Spinbol” geheschen en daar als besluit van zijn avontuurlijken tocht stevig op bevestigd; „hebbende alzoo eene zaak zoo aenmerklijk en zonderling, waartoe een onge-loofbare arbeid en moeite vereischt wordt, in luttel dagen ver-richt”. ☼ Voorwaar een kranig stukje van ondernemingsgeest uit die dagen, vooral als men daarbij de toenmaals eenvoudige werktuigen waarover men beschikken kon, in aanmerking neemt.

A. W. FRANCKEN.

KONINGEN IN BALLINGSCHAP

door CHARLES G. D. ROBERTS.

(Vervolg). (31)

IN zijn besluiteloosheid velde hij nog eenige boomen, waarbij hij den laatste zóó dicht bij de kudde liet vallen dat deze genoot was achteruit te dringen om niet door de vallende kruin te worden getroffen. Dit was ten slotte den Koning die nog nooit opgedrongen was, te machtig. Terwijl zijn volgelingen angstig weg-holden, en voor zij een dozijn passen gegaan waren hulpeloos in de sneeuw bleven steken, bulkte hij van woede en viel op zijn kwelgeesten aan. ☒ Hoewel de sneeuw, zooals wij gezien hebben, hem tot de voorst reikte, waren de kracht en vlugheid van den reus toch zoodanig, dat de woudloopers verrast werden, en Oome Adam, die vooraan stond, werd bijna het slachtoffer. Niettegenstaande zijn Herculische grootte wendde hij zich om en sprong weg met de vlugheid eenen kat; doch indien zijn sneeuwschoenen ook slechts één seconde scheef waren gaan slechts één hem gehinderd hadden, zou hij neergeslagen en fijn getrapt zijn in de dikke sneeuw. Het dreigende gevaar ziende, legden de andere woudloopers hun geweren reeds aan; doch Oome Adam, hoewel hij 't voor 't oogenblik buitengewoon druk had, zag hen onder 't loopen van zijn ooghoek uit, en beval hun nijdig niet te schieten. Hij wist wat hij deed, en voelde zich heel zeker van zijn zaak, hoewel de vijand hem snuivend, dicht op de hielen zat. ☒ Dertig of veertig pas ver was de stier in staat deze bijna ongelooflijke snelheid vol te houden. Doch toen begon de onverbiddelijke tegenwerking der sneeuw zich zelfs op zijn pezen te doen gelden en zijn vaart verminderde. Doch zijn woede vertoonde nog niet de minste teekenen van afkoelen. En daar hij erg tegemoetkomend was, minderde Oome Adam dus ook vaart, om zijn achtervolger niet te ontmoedigen. En zoo ging de zaak voort. Doch het ging al langzamer, totdat de jacht ten slotte stilstond met Oome Adam ongeveer zes voet uit voor den eland, die nog wel blind van woede was, doch te uitgeput om nog een poot te verzetten. Toen lachte Oome Adam zacht in zichzelf en riep om touwen. Natuurlijk trapte het dier wild en trok verwoed en brieschte woest, doch de woudloopers waren handig en geduldig en de Koning van den Ouden Saugamauk werd overmand. Kort daarna lag hij op zijn zijde, even sekuur vastgebonden en even hulpeloos als een Indianenbaby in z'n draagmandje van berkenbast. Van zijn koningschap was niets overgebleven en het eenige wat hij doen kon, was koninklijk-uitdagend brieschen, wat zijn overwinnaars met geen enkel woord beantwoordden. In zijn ketenen werd hij weggevoerd naar de nederzettingen op de groote houtsledde, getrokken door de geduldige paarden die hij minachtte.

DERDE HOOFDSTUK.

Na deze schande was de Koning dagenlang onderworpen, met de gemelijke gevoelloosheid der wanhoop. Het leven was voor hem een opeenvolging van verbijsterende schokken en luidruchtige verandering geworden. Men placht hem in vreemde hok-gevangenissen te zetten, die dan onmiddellijk op vreeselijke wijze begonnen voort te stormen door de wereld met donderende stem. Door de kieren in het hok zag hij boomen en velden en heuvelen in doller vlucht voorbij schieten. Dan werd hij weer uit dit hok gehaald en mompelende menigten gaapten hem aan tot de zwarte manen langs zijn nek overeind gingen staan met iets als zijn oude weds. Dan dreef iemand de menigte weg en verviel hij weder in zijn verdooving. Hij wist niet wat hij het meest verfoeide, die daverende hokken, de vluchtende landschappen of de starende menigten. Eindelijk kwam hij aan een luidruchtige streek waar geen boomen waren, doch enkel wat hem toeleek uitgestrekte, hooge, kale rotsen, rood,

Foto Afer.

LAMPIONPLANT. *PHYSALIS FRAN-
CHÉTI MASTERS.*

„'t Is tijd dat we hier vandaan komen. Die jongenheer begint d'r aan te denken dat ie nog 'n appeltje met ons te schillen heeft!” merkte de Directeur kalmpjes op tegen den Chef-parkwachter en zijn helpers; en allen gingen met een schijn van toevalligheid achteruit naar het groote hek, dat reeds op een kier stond om hen door te laten. Juist toen zij het bereikten, laaiden het oude vuur en de oude woede weder op in de aderen van den banneling, doch zevenvoudig verhit door de onwaardigheden die hij had ondergaan. Met een schor geloei zooals men in die goedbewaakte omgeving nog nooit gehoord had, wierp hij zich op zijn cipiers. Doch dezen glipten vlug door het hek en lieten de stevige boomen in hun rusten vallen. ☒ Ze waren nog juist bijtijds. Het volgend oogenblik had de Koning zich met zijn volle gewicht tegen den slagboom geworpen. Het stevige ijzerwerk en de paneelen aan weerszijden der posten rammelden luid, kreunden, en weken zelfs een fractie van een duim onder den schok. Doch bij het terugspringen wierpen zij hun aanvallers met onthutsende kracht achteruit. ☒ Verbijsterd keek hij woedend naar de hinderpaal die er zoo broos uitzag en toch zóó sterk was dat zij hem fnuikte bij zijn wraakneming. Toen, pijnlijk en trillend van den schok, trok hij zich trotsch terug, om zijn nieuwe gebied te gaan on-

Foto Afer.

FUNKIA. *HOSTA SIEBOLDIANA ENGL.*

grijs, geel, bruin, vol gaten, waaruit drommen menschen kwamen. Deze vreeselijke rotsen liepen in eidelooze rijen en erdoorheen kwam hij ten slotte aan een uitgestrekt veld, dun bezaaid met boomen. Er was geen afzondering in, geen diep donker schaduwrijk denboschje om in te gaan liggen; doch het was groen en ruim en er heerschte min of meer rust. En toen hij er dus in losgelaten werd, was hij bijna blij. Hij hief den kop op met een vonk van de oude aanmatiging in de oogen. En door zijn opengesperde neusgaten dronk hij de vrije lucht in, tot zijn groote longen trilden van bijna vergeten leven. ☒ De mannen die hem naar het park — deze naargeestige vlakke, zou hij het genoemd hebben, indien hij het vermogen gehad had te denken in menschelijke behoudingen — gebracht hadden, deze mannen stonden hem nieuwsgierig gade te slaan nadat zij hem van zijn banden bevrijd hadden. Een paar minuten lang vergat hij hen geheel. Toen vielen zijn oogen op hen, en terwijl hij keek, begon die oude warmte weder in zijn aderen te komen. Langzaam hernam hij zijn koningschap. Zijn oogen werden anders, en een licht, vurig en onbevreesd, vlamde in hun diepten. Zijn manen begonnen overeind te rijzen.

derzoeken. De Directeur, die hem nakeek, knikte zeer vol-
daan. „Die lui daar in Nieuw Brunswijk vertelden geen
leugens!” zei hij. „’t Is vast en zeker ’n fijn dier!” stemde
de Chef-oppasser van harte toe. „Als ie nieuwe horens krijgt,
dan zullen we ’t park moeten uitbreiden, als ’t ’n beetje wil”.

De groote banneling vond zijn nieuwe gebied uitermate
belangwekkend, en begon zijn verontwaardiging te ver-
geten. Afzondering bezat het niet, want de boomen waren
in dit jaargetijde alle bladerloos en er waren geen dichte
dennen- of sparrenboschjes waarin hij zich kon terugtrekken,
om ongezien dit vreemde landschap op te nemen. Doch er
waren enkele ruwe rotsblokken waarachter hij zich kon op-
stellen. En er waren vliesjes ijs en in de valleities ’n schim
van dunne sneeuw, welker kille aanraking er toe bijdroeg
dat hij zich min of meer thuisvoelde. In de verte kreeg hij
een keten van die hooge vierkante rotsen in het oog, waarin
de menschen woonden; en daar hij hen haatte met een vol-
komen haat, wendde hij zich af en haastte zich verder in de
tegenovergestelde richting over een zachte glooiing en dwars
een valleities door, tot hij plotseling tusschen de boomen kwam
aan een eigenaardige hindernis van geruit goedje, iets als
een reusachtig spinneweb. Door de mazen kon hij duidelijk
het terrein aan gene zijde zien, en het leek juist het land
zijner verlangens, méér beboscht en noodend dan dat het
welk hij was doorgereisd. Vol vertrouwen duwde hij tegen
de geruite hindernis; maar tot zijn verbazing week deze niet
voor hem. Hij

bekeek haar ge-
belgd. Hoe ver-
regaand dwaas
dat zulk een
zwak ding het
waagde hem den
doortocht te ver-
bieden! Hij
stootte er wéér
tegen, nu hefti-
ger, en werd even
bruusk afgewe-
zen. Het warme
bloed steeg hem
met een golf naar
den kop en hij
wierp er zich met
alle krachten te-
gen. Het ondoor-
dringbare doch
veerkrachtige
gaas gaf even
mee, doch veerde
toen terug met een kracht die hem schoon van de been
wierp. Hij viel met een luid gegrom, bleef een oogenblik
uit het veld geslagen liggen, stond toen op, en bekeek
zijn onbegrijpelijken tegenstander met wezenloozen blik. Hij
was bezig zooveel vreemde lessen te leeren, dat het moeilijk
was ze alle tegelijk in zich op te nemen. Den volgenden
morgen, toen hij bezig was zich te vergasten aan een stapel
wilgen- en populierenloof waarvan hij zooveel hield, en die
als bij tooverslag vlak bij den geheimzinnigen slagboom ver-
schenen was, zag hij eenige mannen, misschien een honderd
pas weg, een deel van de versperring openmaken. Vergetend
boos te worden over hun indringen op zijn terrein, sloeg hij
hen nieuwsgierig gade. Het volgend oogenblik volgde een
kleine kudde van zijn eigen soortgenooten, blijkbaar volko-
men onverschillig voor de mannen, hen het terrein op. Hij
was niet verrast over hun verschijning, want zijn neus had
hem reeds verteld dat er elanden in de buurt waren. Doch
hij was verbaasd hen op zulk een goeden voet met den mensch
te zien. Er waren verscheidene koeien bij de kudde, met
een paar onhandige eenjarige kalveren; en de Koning, zeer
in zijn schik, draafde hen met groote passen tegemoet om
ze onder zijn genadige bescherming te nemen. Doch een
oogenblik later kwamen er twee mooie jonge stieren in ’t zicht,
die de rest van de kudde met waardigen gang volgden. De
Koning bleef staan, liet zijn machtigen kop zakken, legde
de ooren plat als een booze hengst, en gromde een schorre
waarschuwing. Het stijve zwarte nekhaar rees overeind. De
beide jonge stieren staarden in domme verbazing naar
deze geweldige verschijning. Het was niet in den bronsttijd,
en ze waren dus niet jaloersch, en voelden niets dan koude

onverschilligheid voor den vreemde. Doch terwijl hij het
veld kwam afschrijden, was zijn houding zoo dreigend, zijn
statuur zoo geweldig, dat zij wel moesten beseffen dat zich
donderwolken aan ’t samenpakken waren. Het was tegen alle
traditie in, dat zij de moeite zouden nemen midden in den
winter te vechten, nu zij geen gewei hadden en hun bloed
sloom was. Niettemin konden zij niet gedoogen zóó als ’t
ware in hun eigen citadel beleedigd te worden. Hun
oogen begonnen nijdig te glanzen, en kopschuddend naderden
zij den brutalen vreemdeling. De wakers drongen verbaasd
te zamen dicht bij het hek, terwijl een van hen haastig heen-
ging en naar een gebouw holde dat een eindje verder tusschen
de boomen stond. Toen de Koning op de kleine kudde
kwam afstormen, grooter en zwarter dan eenige stier dien
zij ooit gezien hadden, deinsden de koeien terug en bleven
kalm staan toekijken. Zij waren gedgevoed en voor ’t oog-
blik onverschillig voor al ’t andere in hun goed beschutte
wereldje. Niettemin, een gevecht was ’n gevecht, en als er
dan gevochten moest worden, hadden zij niet ’t minste be-
zwaar toe te kijken. Helaas als het eigendomsrecht in-
druischt tegen het recht van den sterkste! De twee jonge
stieren waren thuis en in hun recht, en aan moed ontbrak
’t hun niet. Doch toen die zwarte wervelwind van de berg-
vestingen van den Ouden Saugamauk hen overviel, leek het
plotseling als hadden ze heelemaal geen rechten meer.
Naast elkaar wachtten zij het aanstormend noodlot af. Op

HET STRAND TE VENICE (CALIFORNIË).

’t moment van
den schok, richt-
ten zij zich op
de achterpooten
op en sloegen
woest uit met
hun scherpe hoe-
ven. Doch de
reusachtige
vreemde bekom-
merde zich niet
om zulke kleinig-
heden. Hij viel
enkel op hen als
een blinde doch
verwoede macht,
onweersstaan-
baar als een neer-
stortende heu-
velhelling en bij-
na even nood-
lottig. Beiden
werden omver-
geworpen als wa-
ren ’t kalveren, en rolden om en om, verdoofd en wijd-
beens. Het volkomene dezer overwinning stelde zijn
oppermacht buiten alle kijf vast, en de Koning behoorde
hier genoeg mede genomen te hebben, vooral daar het
geen paartijd was en er geen kwestie van rivaliteit kon
zijn. Doch zijn hart barstte haast van ’t onrecht dat hem
was aangedaan en hij dorstte naar de voldoening zijner
wraak. Toen de overwonnen stieren trachtten op te krab-
belen, sprong hij op den dichtstbijzijnden toe en trapte hem
meedoogenloos weder neer. Onderwijl vluchtte de ander
in wilden angst om ’t leven eraf te brengen, en de banneling,
zijn slachtoffer in den steek latend, rende hem achterna, vast-
besloten beiden te vernietigen. Het was een angstwekkend
gezicht, den zwarten reus met rechtopstaande manen, uit-
gerekten hals, open bek, oogen die laaiden van onverzette-
lijken haat, op den vluchteling te zien losstormen met zijn
geweldige passen. Doch juist toen nog één zoo’n pas hem
bij zijn doel zou hebben gebracht, gebeurde er iets vreemds!
Een vliegende lus suisde om den kop van den vervolger, trok
aan, rukte zijn nek zijwaarts en wierp hem met zulk een ge-
weld neer dat het den ziedenden reus den adem volkomen be-
nam. Terwijl zijn groote longen trilden en hijgden om zich
weer met lucht te vullen, vlogen er nog meer lussen om zijn
pooten; en voor hij zich zelfs genoeg kon herstellen om tegen
te spartelen, was hij reeds weder vastgebonden op dezelfde
manier als Oome Adam ’t hem gedaan had in de sneeuw van
den Saugamauk. In deze vernederende positie, terwijl zijn
hart barstte van schaamte en machteloze woede, liet men
hem liggen, terwijl zijn beide geteisterde slachtoffers werden
gelasso’d en weggeleid.

(wordt vervolgd).